

-duszpasterskich w archidiecezji. Ostatni, piąty rozdział, przedstawia inicjatywy prawne i ustawodawcze metropolity. Działalność ta wyrażała się jego osobistym zaangażowaniem lub działaniami podejmowanymi za pośrednictwem synodu diecezjalnego. W rozdziale tym przedstawiono też proces intensywnego kształtowania sieci parafialnej archidiecezji poznańskiej.

Dysertacja z pewnością nie wyczerpuje całości tematu posługi duszpasterskiej abp. Stroby w archidiecezji poznańskiej w latach 1978-1996, ale niewątpliwie przyczyni się do dalszych badań nad życiem i działalnością arcybiskupa, jednego z najwybitniejszych hierarchów Kościoła poznańskiego.

TREŚĆ PRACY

I. Rys biograficzny. 1. Droga do kapłaństwa. 2. Kapłaństwo. 3. Posługa biskupia. 4. Arcybiskup poznański. **II. Przepowiadanie Słowa Bożego.** 1. Katechizacja. 2. Homilie i kazania. 3. Rekolekcje, konferencje rejonowe. 4. Listy duszpasterskie. **III. Posługa sakramentalna.** 1. Sakramenty i sakramentalia. 2. Konsekracja kościołów i kaplic. 3. Peregrynacje i koronacje. 4. Pielgrzymka papieska. 5. Kongres Eucharystyczny. **IV. Działalność społeczno-pastoralna.** 1. Opiekun ruchów i stowarzyszeń. 2. Inicjator form duszpasterskich. 3. Udział w życiu publicznym. **V. Działalność ustawodawcza.** 1. Promotor synodu diecezjalnego. 2. Dekrety i zarządzenia. 3. Powoływanie nowych parafii.

Ks. Łukasz Kędziński
e-mail: kuria@archpoznan.pl

Grzegorz Kamil SZCZECINA, *Historyczno-patriotyczne rodowody misji ks. Jerzego Popiełuszki*. Promotor: ks. prof. dr hab. Jan Walkusz. Recenzenci: bp prof. dr hab. Jan Kopiec (UO Opole), prof. dr hab. Waldemar Rozynekowski (UMK Toruń).

DOI: <https://doi.org/10.18290/rt21684-7>

Wciąż zastanawia i fascynuje wielu fenomen zwykłego, prostego księdza – Jerzego Popiełuszki. Duszpasterza, który nie odznaczał się wybitnym stylem oratorskim czy formami duszpasterstwa, nie był okazem zdrowia, stał się on powszechnie znany dzięki Mszom św. za Ojczyznę, dopiero na kilka lat przed morderstwem. Jednak pomimo tej zwykłości – czy jak twierdzą

niektórzy świadkowie – przeciętności – krył się w Nim potencjał siły ducha, niezłomności, bezkompromisowości w realizacji uformowanych w nim wartości religijno-patriotycznych. Nigdy nie należał do głównego nurtu, wybijał się mając swoje zdanie, swoisty upór w realizacji celów (tak też trafił m.in. do warszawskiego seminarium, w wojsku i kapłaństwie pomimo tylu prób i nacisków nie dał się złamać – szedł wyprostowany – przeświadczony o słuszności swoich ideałów). Analizując życie ks. Jerzego Popiełuszki można dostrzec jak idee zawarte w hasle: Bóg i Ojczyzna, wytyczały jego drogę, formując go w miłości do Polski, ucząc przeszłości i ówczesnej teraźniejszości, poświęcenia w walce o prawdę historyczną, patriotyzm i wierność wartościom, aż po prześladowanie i oddanie życia.

Dlatego też pytając o źródła owej patriotycznej osobowości męczennika komunizmu, które uformowały Jego tożsamość narodową, podjąłem ten temat w dysertacji, by ukazać: „Historyczno-patriotyczne rodowody misji ks. Jerzego Popiełuszki” – co stanowi tytuł rozprawy doktorskiej. Zaprezentowany problem badawczy wskazuje, iż chodzi nie tyle o ukazanie i zinterpretowanie płaszczyzn działania Błogosławionego, powszechnie już dosyć dobrze rozpoznanych w historiografii, ile o zanalizowanie, a także komplementarne zezemplifikowanie, w funkcji implikacji, świadomości historycznej w całym kontekście życia i zróżnicowanej aktywności społeczno-religijnej kapelana warszawskich hutników. Celem dysertacji jest więc uzyskanie odpowiedzi na zasadnicze pytanie: w jaki sposób dzieje (osoby, wydarzenia, fakty, zjawiska, idee, literatura, zwłaszcza ta o wyrazistym przesłaniu, mit polskości) ukształtowały osobowość, styl życia i kanon wartości ks. Popiełuszki, a także na ile cały ów bogaty i złożony kontekst historyczno-patriotyczno-narodowy tworzył treść oraz podbudowę działań Błogosławionego. W tak zakrojonym procesie badawczym istotne będzie ukazanie aspektu patriotycznego, obecności dziedzictwa Ojczyzny w życiu i działalności ks. Jerzego, a także uwypuklenie świadomości dziejowej, obecnej w całym kontekście życia i zróżnicowanej aktywności męczennika komunizmu (rodzina, środowisko społeczne, szkolne, seminaryjne, parafialne).

Podjęcie tego tematu to nie opracowanie kolejnej biografii warszawskiego kapłana, ale wydobywanie konkretnych elementów formujących jego tożsamość i miłość do Ojczyzny. Pytanie o rodowody historyczno-patriotyczne męczennika było i jest zasadne, gdyż dotąd – pomimo setek naukowych i popularno-naukowych opracowań – nikt *stricte* nie podjął tego tematu. Ponadto, zważywszy na powszechne przeakcentowanie dziś materializmu, idei kosmopolitycznych czy deprecjonowanie wartości narodowo-historycznych i pa-

triotycznych, gdy troskę o Naród i Ojczyznę traktuje się jako nacjonalizm, szowinizm, ksenofobię bądź brak tolerancji, należy zwrócić uwagę na uniwersalny wymiar wartości narodowych oraz ich wpływ na kształtowanie bohaterów Polski.

W kwestii źródeł stanowiących bazę w realizacji tematu dysertacji trzeba wskazać na zbiory archiwalne (proweniencji państwowej i kościelnej), zbiory muzealne czy osób prywatnych. Ważna była również bogata literatura (na wyróżnienie zasługuje wspomnieniowa), pisma Błogosławionego czy źródła internetowe. W tym miejscu należy wskazać na niektóre owoce kwerendy m.in. w Archiwum Archidiecezji Warszawskiej czy w Ośrodku Dokumentacji Życia i Kultu Ks. Jerzego Popiełuszki, gdzie odnaleziono kilka nieznanych kazań czy wywiadów ks. Jerzego. Nagranie jednego z nieznanych wielkopostnych kazań męczennika odkryto w zbiorach archiwalnych Delegatury IPN w Kielcach. Archiwum archidiecezjalne warszawskie posiada ponadto dokument ostatecznie potwierdzający uczestnictwo ks. Jerzego Popiełuszki w Komitecie organizacyjnym wizyty Jana Pawła II w stolicy, w 1983 r., co w różnych publikacjach było kwestionowane. W pracy m.in. po raz pierwszy upubliczniono nieznany list Błogosławionego z wojska do rektora seminarium znajdującego się w Archiwum Sekretariatu Prymasa Polski w Warszawie; notatki kl. Popiełuszki z zajęć politycznych w czasie służby wojskowej, które posłużyły jako załącznik listu Prymasa Wyszyńskiego do marsz. Mariana Spychalskiego w 1967 r., jako protest wobec indoktrynacji kleryków. Ponadto w wyżej wymienionym archiwum natrafiono na nagranie posiedzenia Komisji Episkopatu Polski, w czasie którego hierarchowie rozmawiali na temat stanu zdrowia kl. Popiełuszki po doświadczeniach wojskowych. W Archiwum Instytutu Prymasa Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odnaleziono m.in. stenogram z rozmowy metropolity Warszawy i Gniezna z klerykami, którzy zakończyli służbę wojskową w 1968 r. Rozmowa dotyczyła ich doświadczeń w jednostkach oraz metod represji przełożonych wojskowych. W pracy przywołano również nieznane listy kleryka Alfonsa Popiełuszki wysyłane do ciotki Walerii Kalinowskiej, które pochodzą ze zbiorów prywatnych Marka Popiełuszki. W pracy skorzystano również z bogatych zbiorów archiwalnych Instytutu Pamięci Narodowej i przywołano wiele dokumentów powszechnie mało znanych. Jednakże istotne w realizacji zaprezentowanego tematu pracy było również zastosowanie metody określanej jako historia mówiona (ang. *oral history*), popularnej zwłaszcza w Stanach

Zjednoczonych, gdyż źródłem były również zebrane relacje ponad 100 świadków życia i działalności ks. Popiełuszki¹.

Zaprezentowany cel badawczy oraz efekty analizy źródeł i literatury wygenerowały strukturę pracy o charakterze problemowo-chronologicznym, składającą się z pięciu rozdziałów. Tak więc pierwszy z nich został poświęcony oddziaływaniu środowiska rodzinnego ks. Jerzego. Podstawą w tym wymiarze było kultywowanie pamięci o związkach rodzinnych z powstańcem styczniowym – św. Rafałem Kalinowskim oraz o wujku kapelana „Solidarności” – żołnierzu AK, Alfonsie Gniedziejce, zabitym przez Rosjan w 1945 r., ku pamięci którego ks. Popiełuszko otrzymał pierwotne imię Alfons. Działał on pod dow. Władysława Markiewicza ps. „Limba” w 1. drużynie XXIII plutonu 2 Kompanii placówki Suchowola AK. Generowane patriotyczno-narodowe wartości w domu Popiełuszków umacniały się dzięki postawie rodziców męczennika, którzy przekazywali swoim dzieciom polskość i wartości religijne zawarte w wierze, przywiązaniu do Kościoła oraz ojcowizny, kulturze, zwyczajach religijnych czy poezji recytowanej przez Mariannę Popiełuszkę. Na podkreślenie zasługuje również postawa ojca ks. Jerzego – Władysława – jego krótki epizod wojenny czy przekaz prostej, ale gorliwej miłości do Ojczyzny. Istotne w kształtowaniu młodego Alka były również kultywowane tradycje religijno-patriotyczne. W tej kwestii ważny jest związek mieszkańców Podlasia z rokiem liturgicznym i cyklem agrarnym, jak również tzw. miejscowy tygiel kulturowy, w którym wzrastał Błogosławiony.

Drugi rozdział dysertacji to etapy formowania świadomości historyczno-patriotycznej przyszłego żoliborskiego kaznodziei. Pierwszym z nich był

---

¹ *Oral history* to metoda badawcza polegająca na rejestrowaniu, archiwizowaniu oraz badaniu wspomnień ludzi dotyczących danej tematyki. Historia mówiona dąży do uzyskania informacji z różnych perspektyw, a większość z nich nie można odnaleźć w źródłach pisanych. Prekursorem owej metody był prof. A. Nevins (1890-1971) z Uniwersytetu Columbia. Od 1948 r. w systematyczny i uporządkowany sposób nagrywał oraz archiwizował wspomnienia przedstawicieli politycznych elit. Zebrany materiał zgromadził w pierwszym na świecie ośrodku badań nad historią mówioną, który sam założył: *Columbia Oral History Research Office*. Z upływem lat metoda rozwijała się i rozszerzała na inne kraje. Do Europy *oral history* dotarła w latach sześćdziesiątych XX wieku. W Polsce pierwszą osobą, która podjęła ową metodę źródłową była prof. dr hab. K. Kersten (1931-2008). Zob. *Oral History and Public Memories*, red. Paula Hamilton, Linda Shopes (Philadelphia, 2008); M. SOB CZYK, „Teoria i dzieje historii mówionej”, w: *Historia mówiona w świetle etnolingwistyki*, red. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Sebastian Wasiuta (Lublin, 2008), 21-29; A. Niderla, „Historia mówiona jako metoda badawcza”, w: *Historia mówiona w świetle nauk humanistycznych i społecznych*, red. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Joanna Szadura, Mirosław Szumiło (Lublin, 2014), 25-60; P. Wrona, „Żywe źródło historyczne. Historia mówiona oczami historyka”, w: Tamże, 241-268.

czas edukacji w szkole podstawowej i liceum. Pomimo ówczesnej społeczno-politycznej rzeczywistości PRL-u, jednak nie brakowało przykładu nauczycieli formujących tożsamość narodową Błogosławionego i jego wiedzę historyczną. Między innymi wychowawczynią ks. Jerzego była Irena Bogdanowicz, więźniarka KL Ravensbrück, ofiara testów medycznych, których efekty były widoczne dla uczniów. Języka polskiego uczyła p. Łucja Musiał, żona oficera WP poległego w Katyniu, która od 1940 r. przebywała na zesłaniu w Kazachstanie. W liceum ks. Jerzy zetknął się m.in. z ideologicznym przekazem historii nauczyciela Edwarda Grygolca, członka PZPR, choć zupełnie inny kształt miały lekcje tego przedmiotu ze Stanisławem Konopką. Na uwagę tutaj zasługuje analiza dzienników lekcyjnych ks. Popiełuszki z liceum, do których udało się dotrzeć. Kolejny etap to seminarium duchowne. Na wyróżnienie zasługuje dziedzictwo narodowe zawarte w przestrzeni stolicy, w budynku seminaryjnym, poznawanie historii, osobowe wzorce absolwentów (m.in. ks. Ignacy Skorupka) oraz przykład i postawa profesorów, m.in. ks. Zygmunta Ruszczaka, wykładowcy prawa kanonicznego, a w czasie wojny więźnia KL Dachau i KL Auschwitz-Birkenau, gdzie był spowiednikiem św. o. Maksymiliana M. Kolbego oraz kapłanem obozowego ruchu oporu założonego przez rtm. Witolda Pileckiego. Weryfikacją ugruntowanej postawy i tożsamości przyszłego kapłana ludzi pracy była obowiązkowa, klerycka służba wojskowa w Bartoszycach. W tym miejscu poprzez odważną postawę Błogosławionego wobec doznawanych szykan za wyznawaną wiarę złączoną z dziedzictwem Narodu, poddany próbie został patriotyzm i zdolność poświęcenia się dla bliźnich oraz Ojczyzny. Ostatnim etapem, na który zwrócono uwagę w tym miejscu pracy, są pierwsze lata kapłańskie męczennika odznaczające się posługą duszpasterską w parafiach archidiecezji warszawskiej. Wskazano tutaj na szereg elementów, które swą historią przemawiały do świadomości ks. Jerzego, umacniały jego patriotyzm, a także formowały innych. Jako egzemplifikację należy przywołać zawarte w pracy wspomnienia jednego z ministrantów w Aninie, w czasach gdy ks. Jerzy był tam wikarym oraz katechetą, kultywowanie pamięci historycznej przez Błogosławionego oraz formowanie świadomości społecznej młodych ludzi.

Miłość do Ojczyzny warszawskiego kapłana kształtowała się także w wyniku oddziaływania wyjątkowych wzorców osobowych, o czym stanowi treść kolejnego rozdziału pracy. Tutaj analizie poddano oddziaływanie wielkich rodaków oraz osób ważnych dla ks. Popiełuszki. Poprzez życie, dzieła, doświadczenie, nauczanie, wskazówki, obecność, śmierć kształtowali oni wartości historyczno-narodowe Błogosławionego. W tym miejscu pracy

wskazano i kolejno omówiono oddziaływanie o. Maksymiliana M. Kolbego, prymasa kard. Stefana Wyszyńskiego, ks. Teofila Boguckiego – żoliborskiego proboszcza oraz Jana Pawła II.

Ważnymi w kwestii generowania świadomości społeczno-historycznej i politycznej były wydarzenia o wymiarze powszechnym w państwie oraz Kościele. W tym kontekście zostały one ukazane w czwartym rozdziale pracy. Pierwszymi z nich są obchody Milenium Chrztu Polski, w których ks. Popiełuszko uczestniczył jako alumn w stolicy. Kolejny element to obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego, pomimo presji politycznej wzmocniły w ks. Jerzym poczucie słuszności obranej drogi oraz działań Kościoła, a także wierność tożsamości narodowej poprzez opór wobec nachalności komunistycznej. Umacniały ją również wydarzenia związane z peregrynacją kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, które Błogosławiony przeżywał kilka razy w swoim życiu.

Ostatni z rozdziałów rozprawy został poświęcony afirmacji treści religijno-narodowych w życiu męczennika komunizmu. Pierwszy z zaprezentowanych wymiarów to postęga Błogosławionego wśród studentów i ludzi pracy. Była ona sposobnością do przejawienia miłości do Ojczyzny i jej nauczania. Słynne Msze św. za Ojczyznę były szczególnym elementem afirmacji treści patriotycznych przez Błogosławionego. By komplementarnie zilustrować ów proces, poddano analizie teksty z owych liturgii wraz z prezentowaną wówczas poezją, pieśniami oraz dekoracje plastyczne, które nawiązując do danego tematu każdej z Eucharystii zdobiły prezbiterium świątyni żoliborskiej. Kolejnym ważnym elementem jest nauczanie Błogosławionego zawierające wiele wątków narodowo-religijnych (m.in. prawda o mordach żołnierzy podziemia po 1945 r.). Ostatnim etapem emanacji wartości patriotyczno-narodowych było męczeństwo. W tym miejscu zaprezentowano nie tylko szykany i represje wymierzone w ks. Jerzego, ale wraz ze śmiercią ukazano je jako najwyższy wymiar próby religijno-narodowych wartości oraz nieugiętej tożsamości, odwagi i polskości, głównie na podstawie dokumentów osaczającego ks. Popiełuszkę aparatu represji.

Dysertację wieńczą aneksy, którymi są: skrócona wersja drzewa genealogicznego rodziny Gniedziejków i Kalinowskich oraz archiwalne fotografie m.in. Alfonsa Gniedziejki i uroczystości pogrzebowych zabitych AK-owców czy wspomnianych już dekoracji mszalnych.

W kwestii cenzury czasowej realizowanego tematu dysertacji należy wskazać, iż rodowody wartości patriotycznych Błogosławionego, a zawarte m.in. w pamięci rodzinnej Popiełuszków, sięgają do początków XIX wieku.

Dotyczą one kultywowania związków rodzinnych z powstańcem styczniowym, św. Rafałem Kalinowskim, którego stryj Tomasz, był ojcem Mateusza – prapradziadka ks. Jerzego. Dlatego też w zakresie ram czasowych pracy za datę skrajną należy przyjąć rok 1798, gdyż to od tego rocznika zachowały się wybrakowane księgi metrykalne grodzieńskich parafii, w których poszukiwano genealogicznego potwierdzenia wskazanych koligacji. Jednakże należy podkreślić, iż w pracy nie tyle istotne było ostateczne stwierdzenie owych związków, co wskazanie na historyczno-patriotyczną pamięć rodzinną o przodku, a także jej oddziaływanie na młodego Alka. Drugą datą graniczną jest rok męczeńskiej śmierci ks. Jerzego Popiełuszki (1984). W dysertacji wstępują również odwołania do wcześniejszych dziejów Polski i Kościoła, jednak jako wątek poboczny, dla pełnego wyjaśnienia prezentowanych zagadnień.

Podsumowując podjęte badania należy stwierdzić, że mnogość osób, wydarzeń, miejsc, literatura, pamięć historyczna, dane środowiska, doświadczenia życia, oddziaływający przykład czy nauczanie konkretnych autorytetów wpływały na Błogosławionego generując w nim polskość, miłość do Ojczyzny, świadomość społeczno-polityczną oraz tożsamość. Stanowiła ją spuścizna przeszłości naszego Narodu, zawarta w wierze, przywiązaniu do Kościoła, kulturze, tradycji, duch niepodległościowy oraz przekaz pokoleniowy. Analiza źródeł wskazała na bogactwo owych elementów, które (każdy z osobna) były istotną częścią składową osobowości patriotycznej ks. Jerzego, której afirmacja nastąpiła w ostatnich latach życia.

Przedstawione w pracy wartości kształtujące patriotycznie kapelana „Solidarności” dowodzą, iż jego życie stanowiło metafizyczny związek z historią Polski. Historyczno-narodowy sens został zawarty w tym, że każdy z etapów życia męczennika był naznaczony dziejami Polski od pamięci o powstańcu styczniowym, aż po konkretnych bohaterów Narodu oraz oddziaływanie ważnych wydarzeń historycznych. Wśród wniosków z realizacji tematu: „Historyczno-patriotyczne rodowody misji ks. Jerzego Popiełuszki”, a w kontekście wygłaszanej w ostatnich latach tezy m.in. w mediach, iż kluczowe dla patriotycznej osobowości ks. Jerzego było jego wejście do Huty Warszawa w czasie strajku w sierpniu 1980 r., gdyż od tego momentu zaczął się rozwijać społecznie i patriotycznie, należy zaznaczyć, że w świetle podjętych badań nie można się zgodzić co do przytoczonego wywodu dotyczącego świadomości męczennika. Polskość, wartości patriotyczne, a także świadomość społeczno-polityczna Błogosławionego kształtowały się od jego najwcześniejszych lata życia, poprzez oddziaływanie różnych czynników, na

co zwrócono uwagę w dysertacji. Należy więc stanowczo stwierdzić, że ks. Popiełuszko, przekraczając bramę warszawskiej huty w sierpniu 1980 r., już wtedy cechował się ugruntowaną polskością, miłością do Ojczyzny, siłą charakteru oraz wartościami patriotycznymi, które od tego momentu znacząco uwydatnił oraz – co oczywiste – nadal budował.

Efekty pracy otwierają również kolejne horyzonty badawcze. Podjęte poszukiwania wskazują „nowe”, dotąd gruntownie nie zbadane miejsca w uzyskiwaniu informacji o życiu męczennika. Wiele z podjętych badań, dotarcie do konkretnych dokumentów może stać się przyczynkiem dla kolejnych analiz m.in. związanych z etapem szkolnej edukacji, formacji seminaryjnej ks. Jerzego, posługi w parafiach archidiecezji warszawskiej czy m.in. dogłębniejszej analizy treści z Mszy św. za Ojczyznę, np. w kontekście wydarzeń społecznych z danego miesiąca. Efekty pracy ukazują również jak wiele „nowych” informacji kryją, wydawać by się mogło już gruntownie spenetrowane, niektóre archiwa. Rozprawa ukazuje również jak wartościowe są relacje świadków konkretnych wydarzeń, które pozwalają zgłębić wiedzę oraz niemal doświadczyć emocje z przeszłości.

Komplementarna analiza patriotycznych rodowodów misji ks. Popiełuszki oraz ich poznanie, to nie tylko dodatkowe fakty do jego biografii, ale wskazanie na wartość miłości do Ojczyzny Błogosławionego, którą czerpał od wielu osób, jak również kształtował w wydarzeniach. Ks. Popiełuszko dzięki temu stał się wzorem miłości do Boga i Ojczyzny, realizując hasło wyrażone przez żoliborskiego proboszcza na zewnętrznej ścianie świątyni p.w. św. Stanisława Kostki w Warszawie: „Bóg i Ojczyzna”. Stało się ono nie tylko dewizą życia kapelana warszawskich hutników, ale ścieżką i stylem jego codzienności, realizacji swojego powołania. Jego wartości patriotyczne kształtowane przez całe życie, w ostatnich latach były kierunkiem oraz nurtem jego religijno-społecznej działalności, a męczeństwo stało się darem dla Kościoła i Polski. Życie oraz przykładowa postawa ks. Jerzego była i jest inspiracją oraz wzorem dla kolejnych pokoleń, a on sam potwierdził dziejową prawdę, iż uformowanie i zakorzenienie w wierze oraz wartościach narodowych jest jedynym, a także trwałym budulcem polskość, która zdolna jest przetrwać każdy kryzys i zniewolenie.

TREŚĆ PRACY

Wstęp. I. Oddziaływanie środowiska rodzinnego. 1. Wzorce z przeszłości. 2. Postawa rodziców. 3. Kulturowanie tradycji religijno-patriotycznych. **II. Etapy formowania świadomości historyczno-patriotycznej.** 1. Szkoła

podstawowa i średnia. 2. Seminarium Duchowne. 3. Służba wojskowa. 4. Pierwsze lata kapłaństwa. **III. Wpływ wzorców osobowych.** 1. O. Maksymilian M. Kolbe. 2. Prymas Stefan kard. Wyszyński. 3. Ks. Teofil Bogucki. 4. Papież Jan Paweł II. **IV. Wydarzenia kształtujące postawę kapelana „Solidarności”.** 1. Obchody Milenijne. 2. Tysiąclecie Państwa Polskiego. 3. Peregrynacja kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. **V. Afirmacja treści religijno-narodowych.** 1. Obecność wśród studentów i ludzi pracy. 2. Msze święte za Ojczyznę. 3. Przepowiadanie. 4. Świadekstwo. Zakończenie. Aneksy: Aneks I. Aneks II. Aneks III. Aneks IV. Aneks V. Bibliografia. Spis treści.

Grzegorz Kamil Szczecina
e-mail: grzesszczecina@interia.pl